

Ενας από τους σημαντικότερους εν ζωή Έλληνες ποιητές και διανοητές, δεν μασάει ποτέ τα λόγια του. Ούτε και τώρα...

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΝΑΝΟΣ ΒΑΛΛΑΩΡΙΤΗΣ

Η ΕΞ καιήντιση μηχανισμός ισοπέδωσης

Εντυπωσιακά ενεργός και πάντα επίκαιρος, είτε μέσα από το έργο του είτε μέσα από τις παρεμβάσεις του και τις συμμετοχές του σε εκδηλώσεις και φεστιβάλ -όπως το 3ο Φεστιβάλ Ποίησης που ολοκληρώνεται σήμερα, στην καταξίωση του οποίου συνέβαλε εξαιρετικά-, ο 96χρονος ποιητής Νάνος Βαλαωρίτης δεν χρειάζεται συστάσεις. Είναι ένας σύγχρονος διανοούμενος, δηλαδή ένας άνθρωπος των Γραμμάτων και των Τεχνών που δεν διστάζει να μιλάει για τα μεγάλα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα της εποχής του.

Κύριε Βαλαωρίτη, υπάρχει η αίσθηση ότι τα τελευταία χρόνια βιώνουμε ένα τέλος. Το τέλος μιας ολοκληρωμένης εποχής. Ποιες είναι οι συνέπειες στην Ελλάδα;

«Για την Ευρώπη δεν ισχύει αυτό. Ισχύει για εμάς. Τα τελευταία χρόνια πάθαμε μια απίθανη πολιτιστική, οικονομική και πολιτική καθίζηση. Έτσι ήρθε το τέλος μιας εποχής φευτικής ευδαιμονίας ή -εάν όχι ευδαιμονίας- θα έλεγα, το τέλος μιας άνεσης. Δυστυχώς πιστεύουμε ότι είμαστε κάτι παραπάνω από αυτό που ήμασταν. Αλλά το να μας κατατάξουν στην κατηγορία των απατόνων ή των άρρηκτων και πολιτιστικά και οικονομικά και πολιτικά είναι τελείως απαράδεκτο».

Ποιο θεωρείτε ότι είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας σε αυτήν τη συγκυρία; Υπάρχει κάτι που να σας φοβίζει περισσότερο;

«Ναι, υπάρχει. Έχουμε την κακή συνήθεια να εισάγουμε και όχι να παράγουμε. Αλλά το κράτος ευνόησε το μοντέλο των εισαγωγών γιατί ήταν πιο εύκολο να παίρνει χρήματα, να φορολογεί. Το γεγονός, όμως, ότι η παραγωγή αποβαρύνθηκε είναι κάτι που σήμερα το πληρώνουμε. Και δεν έχω δε καμία αλλαγή».

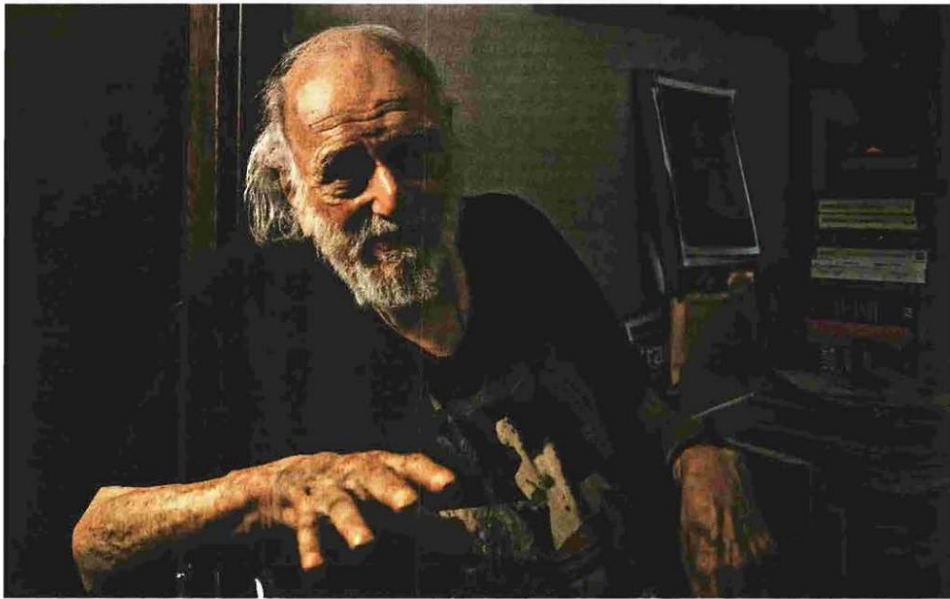
Τις προηγούμενες δεκαετίες είχαν επικρατήσει η «φιγούρα», η υπερκατανάλωση και, στην πράξη, μια απαξίωση της τέχνης και του πολιτισμού που οι περισσότεροι θεωρούσαν ότι αφορούσε μια ελίτ. Πιστεύετε ότι η κρίση μπορεί να λειτουργήσει ευεργετικά σε επίπεδο αξιών;

«Ναι, γιατί οι κρίσεις δημιουργούν ένα συλλογικό αίσθημα, ότι δηλαδή όλοι υπόκεινται στο ίδιο καθεστώς. Οπότε οι εγωισμοί μειώνονται, ως επί το πλείστον, και αυτό σπέρνει τον κόσμο σε κάτι που μπορεί να το υποστηρίξει. Αυτό είναι η τέχνη, η ποίηση ή λογοτεχνία -όσα περιφρονούσε την εποχή που ευημερούσε και καταναλωνόταν. Αλλά τώρα βλέπει την τέχνη ως καταφύγιο. Τι αυτό βλέπουμε ένα σφρό μικροθέατρο να ευημερούν ή τόνους εκθέσεις σε γκαλερί. Μπορεί όλα αυτά να μην είναι επικερδή αλλά λειτουργούν ως καταφύγιο».

Ερείς τι κάναμε λάθος ως κοινωνία; Ποιες αιτίες μας έφεραν σε αυτήν την παρατεταμένη παρακμή σε σχεδόν όλα τα επίπεδα; Υπάρχει άραγε εναλλακτική λύση;

«Από τη στιγμή που δημιουργήθηκε το ελεύ-

Στον
ΓΙΩΡΓΟ
ΒΑΪΛΑΚΗ
Φωτογραφίες:
ΣΠΥΡΟΣ
ΜΠΑΚΑΛΗΣ

θερο ελληνικό κράτος, άρχισε να δανείζεται. Επειδή δεν είχαμε τα μέσα να κάνουμε επανάσταση απέναντι σε μια τεράστια αυτοκρατορία άρχισαμε να δανειζόμαστε – πριν ακόμα υπάρξουμε ως κράτος. Τα 2/3 τα δίναμε ως επιτόκιο, το οποίο μάλιστα μας το κρατούσαν προκαταβολικά. Από εκείνη τη στιγμή το ελληνικό κράτος δανείζεται συνέχεια. Αλλά το να δανειζόμαστε για να υπάρχουμε, δεν μας ωφέλησε τελικά».

Υπάρχουν περιθώρια για εμπράγματη αισιοδοξία;

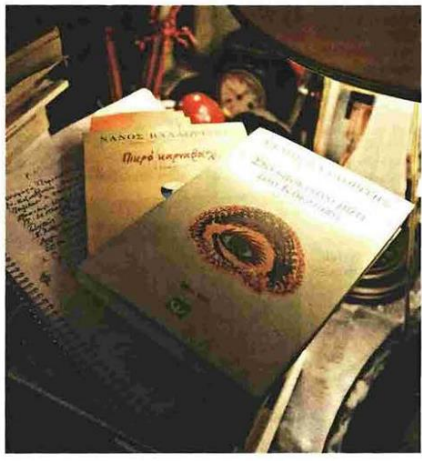
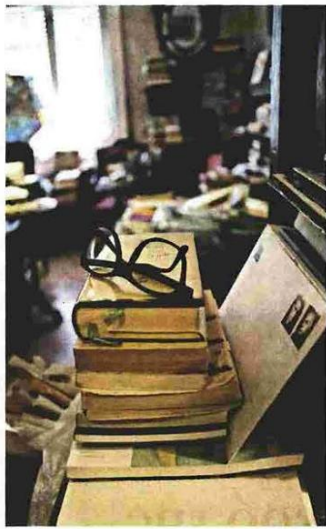
«Πιστεύω ότι οι νέοι έχουν συνειδητοποιήσει ότι, πια, δεν υπάρχουν θέσεις στο Δημόσιο – όπως άλλοτε. Κάθε Έλληνας φιλοδοξούσε να βάλει το παιδί του σε μια θεσούλα, στην οποία χωρίς να έκανε τίποτα θα έπαιρνε μισθό. Οι νέοι έχουν καταλάβει ότι πρέπει οι ίδιοι να δημιουργήσουν, να επινοήσουν κάτι που θα τους αποφέρει κέρδη. Αυτό για μένα αφήνει περιθώρια αισιοδοξίας. Οι νέοι σταδιακά βγαίνουν από αυτήν την κατάσταση αδράνειας στην οποία μας έχουν ρίξει οι παλιοί πολιτικοί, οι οποίοι μας αποθαρρύνουν να κάνουμε σιδήριστες».

Οι Έλληνες δεν φημιζόμαστε για την ικανότητα να συνεννοούμαστε μεταξύ μας, ακόμα και όταν ο κίνδυνος είναι ορατός.

«Από το ελάττωμα δεν είναι καινούργιο. Και στην αρχαία Ελλάδα τα ίδια γίνονταν. Δεν μπορούσαν να συνεννοηθούν μεταξύ τους επειδή υπήρχε τεράστια αντίθεση της αποκρίσιμότητας. Αυτή ήταν μια τομή που έκαναν οι Έλληνες στους θεοκρατικούς πολιτισμούς, μια επανάσταση με οπουδήποτε επιτεύγματα για την ανθρωπότητα. Αλλά το πήγαν πολύ μακριά και έτσι δεν μπορούσαν να κάνουν αυτό που οι θεοκρατικοί πολιτισμοί είχαν εδουκλήσει τους πληθυσμούς τους. Η φωνή του θεού και των ιερών τους ανάγκαζαν να συνεργάζονται οι κόκολες».

Ο στόχος της ΕΕ ήταν η σύγκλιση (αρχικά η οικονομική και στη συνέχεια η πολιτική και η πολιτιστική). Τι έχει μείνει τελικά απ' όλα αυτά; Είναι, πια, απλώς μια παρακαταθήκη;

«Όταν δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρχε η ελπίδα ότι όλοι θα συνεργαστούν, ώστε να κλείσει η ψαλίδα ανάμεσα στους ικανούς και τους λιγότερο ικανούς ή ανάμεσα στους πλουσιότερους και τους φτωχότερους – κάτι που δεν έγινε. Η Ένωση δεν είναι μία ένωση εθνών με κάποια σύμνοια – έθιο και πολιτιστική, εάν δεν είναι ακριβώς οικονομική. Είναι απλώς ένα σύστημα ανταλλαγής, το οποίο μάλιστα έχει κατατίσει ένας προγραμματισμένος μηχανισμός ισοπέδωσης. Αντί να βοηθάει τις τοπικές οικονομίες, τις ισοπεδώνει προς όφελος των μεγαλύτερων. Η ΕΕ οδηγείται σήμερα από μια οικονομική ελίτ, η οποία έχει ένα χαρακτηριστικό: είναι άδραστη! Είναι πολύ δύσκολο να την εντοπίσεις και να ανακαλύψεις ποιοι βρίσκονται πίσω από τους επόνημους παράγοντες. Η συνέπεια είναι ότι δεν έχουμε ακριβώς πώς λειτουργούν. Οπότε είμαστε χαμένοι σε ένα σύστημα που είναι εξαιρετικά επόνημο».

«Δεν γνωρίζουν τα ποιητικά κινήματα άνθρωποι που ασχολούνται με την ποίηση. Εδώ χρειάζεται ολόκληρη Παιδεία, είμαστε πολύ απομονωμένοι δηλώνει στο «Εθνος» ο 96χρονος ποιητής

Πιστεύετε ότι μετά την εκλογή του Μακρόν στη Γαλλία και με τις γερμανικές εκλογές να επιφυλάσσουν εκ νέου την εκλογή της Μέρκελ – η οποία πλέον θα νοιάζεται και για την υστεροφημία της – η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορέσει να γυρίσει σελίδα;

«Ξέρετε, οι Γερμανοί είναι πεισματάρηδες. Φοβάμαι ότι η Γερμανία δεν αλλάζει. Αν και είναι η πιο ισχυρή οικονομικά χώρα, δύσκολα θα έκανε την υπέρβαση».

Ποια πράξη θεωρείτε επαναστατική σήμερα;

«Το να σκεφτόμαστε σωστά, πέρα από μικροσυμφέροντα και μικροπολιτικές. Το να δουλεύουμε για τον τόπο μας για να τον σώσουμε από τα χειρότερα, απ' όσα μας απειλούν αυτήν τη στιγμή».

Τι συμβουλεύετε τους νέους για τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν εκείνοι στην εποχή τους;

«Πρώτα απ' όλα να βελτιώνουν τις γνώσεις τους. Και να μην περιφρονούν ούτε το διάβασμα, ούτε την πληροφόρηση, ούτε την έρευνα, γιατί μόνο έτσι μπορούμε να προχωρήσουμε. Και όχι με τα πολιτικά συνθήματα και με τις καταλήψεις των ναυπηγημάτων, οι οποίες είναι τελείως άχρηστες: απλώς εμποδίζουν την Παιδεία. Οι Έλληνες είναι πολύ έξυπνοι, αλλά κακομεταχειρίζονται την εξυπνάδα τους – τουλάχιστον μέσα στον τόπο – κατασπέρνοντας ο ένας τον άλλον. Από την άλλη, στο εξωτερικό όχι μόνο ευδοκμούν, αλλά κάνουν και σπουδαίες ανακαλύψεις».

Είστε πολυγλωσσικός, με πολλές ποιητικές συλλογές, πεζά, δοκίμια, μεταφράσεις. Θα λέγατε ότι η σημερινή εποχή στην Ελλάδα είναι αντιποιητική μέσα από την έλλειψη προοπτικής που τη χαρακτηρίζει; Από πού πηγάζει η έμμενησή σας;

«Για να υπάρξει μια καλή ποίηση πρέπει να γυρέψει τη γλώσσα της, η οποία να ταιριάζει, όμως, με αυτά που συμβαίνουν. Εγώ αυτό προσπαθώ να κάνω και έχω αλλάξει το στιλ μου για να προσαρμοστώ στην καινούργια ατμόσφαιρα. Αυτό συμβαίνει στην αρχή ασυνείδητα. Και μόνο μετά αντιλαμβάνεται περί τίνος πρόκειται. Αλλά έχω την εντύπωση ότι ο μεγάλος εχθρός μέσα στην Ελλάδα είναι η άγνοια. Για παράδειγμα, δεν γνωρίζουν τα ποιητικά κινήματα άνθρωποι που ασχολούνται με την ποίηση. Εδώ χρειάζεται ολόκληρη

«Για να υπάρξει μια καλή ποίηση πρέπει να γυρέψει τη γλώσσα της, η οποία να ταιριάζει, όμως, με αυτά που συμβαίνουν»

Παιδεία, είμαστε πολύ απομονωμένοι. Και η άγνοια δημιουργεί ψευδαισθήσεις, ότι κανείς κάτι σπουδαίο, βγαίνουν δεκάδες ποιητικές συλλογές, αλλά σπάνια διακρίνεται μια καινούργια γλώσσα».

Πώς αντιλαμβάνετε την έμμενηση; Τι ιδιαίτερο έχει εκείνη τη στιγμή που αποφασίζετε ότι μπορείτε να ξεκινήσετε να γράφετε ένα ποίημα;

«Η έμμενηση είναι κάτι το ασύλληπτο. Οι αρχαίοι είχαν εφεύρει τις εννέα μούσες, από τις οποίες η μία ήταν της ποιή-

σης. Η έμμενηση βλέπουμε στον Ομηρό ότι κάθε φορά που ήταν δύσκολο να περιγράψει κάτι απευθυνόταν στους μούσες. Οι μούσες είναι μια συλλογική μνήμη στην περίπτωση του ονείρου. Ο Λόρκα την είχε ονομάσει ντουέντε, το ανεργμηνετο πάθος που κινεί την τέχνη και τη ζωή. Οι σύγχρονοι, βέβαια, επικαλούνται το υποσυνείδητο. Αλλά εγώ δεν πιστεύω ότι το υποσυνείδητο είναι η απάντηση. Γιατί η γλώσσα η ίδια έχει μια δυναμική και αλλάζει από τις περιστάσεις».

Ενας λογοτέχνης εξακολουθεί να ασκεί επίδραση; Ποια είναι η θέση ενός ποιητή στη σύγχρονη εποχή;

«Για να έχει επίδραση πρέπει να συμβαδίζει με τη γλώσσα της εποχής του. Να μπορεί να τη διακρίνει. Η ποίηση αυτήν τη στιγμή βρίσκεται σε μια ύφεση. Σε κάθε εποχή πρέπει να ψάξεις για τη γλώσσα της, μια γλώσσα που να ταιριάζει σε όσα συμβαίνουν. Και δεν είναι

ίδιες οι εποχές. Βλέπουμε ότι η γλώσσα που μετακρίνεται οι ποιητές, όπως και οι καλλιτέχνες, αλλάζει σημαντικά με τις περιστάσεις. Σήμερα δεν μπορούμε να γράφουμε πια όπως γράφαμε τον 19ο αιώνα ή ακόμα και στις αρχές του 20ού με κινήματα που λειτουργούσαν μάλλον ναρκισσιστικά. Χρειάζεται μια πιο σκληρή γλώσσα, ίσως πιο γυμνή, όπως αυτή που χάραξε ως μεγάλη τομή στην ελληνική ποίηση ο Καβάφης, ο οποίος έδωσε πάρα πολλά νοήματα που δεν μπορούσαν να εκφραστούν με τον προηγούμενο τρόπο γραφής» ●

«Και στην αρχαία Ελλάδα τα ίδια γίνονταν. Δεν μπορούσαν να συνεννοηθούν μεταξύ τους επειδή υπήρχε τεράστια αντίθεση της αποκρίσιμότητας. Αυτή ήταν μια τομή που έκαναν οι Έλληνες στους θεοκρατικούς πολιτισμούς»

«Οι νέοι σταδιακά βγαίνουν από αυτήν την κατάσταση αδράνειας στην οποία μας έχουν ρίξει οι παλιοί πολιτικοί, οι οποίοι μας αποθαρρύνουν να κάνουμε σιδήριστες»